

ATT KORSBEFRUKTA KUNSKAP

ROLF LIDSKOG & ERIK LÖFMARCK

Miljöfrågan är komplex och kunskapsintensiv. Det är främst genom forskning som vi får kunskap om tillståndet i miljön. Men forskning är en specialiserad verksamhet och skapar oftast fördjupad kunskap om en begränsad del av ett visst problem. Därför behöver forskning från en mängd olika områden sammanställas och syntetiseras för att ge vägledning vid beslut. Expertorganisationer, som exempelvis IPBES och FN:s klimatpanel IPCC, har inrättats för just denna uppgift: att skapa en övergripande förståelse av ett problemområde, göra denna kunskap förståelig för icke-experter och sedan sprida den till relevanta målgrupper.

Avgörande för detta arbete är att en expertorganisation bedöms vara trovärdig, dels av dem vars kunskap den sammanställer och bedömer, dels av dem som kunskapsytteserna riktas till. Detta har visat sig vara en allt annat än enkel uppgift. Det är svårt att balansera kravet att inte förenkla för mycket med kravet på lättförståeliga och handlingsrelevanta kunskapsytteser. Denna balansakt brottas alla expertorganisationer med, men för IPBES finns en särskild problematik. Den kunskap som IPBES samlar in, bedömer och syntetiserar utgörs inte enbart av vetenskaplig kunskap utan även av urfolkskunskap och lokal kunskap (*indigenous and local knowledge, ILK*). I detta arbete finns tre framträdande utmaningar. Den *participatoriska utmaningen* handlar om deltagande: vilka får delta och representera ILK? Den *epistemologiska utmaningen* handlar om vad som ses som kunskap: hur bedöms tillförlitligheten hos olika kunskaper? Den *ontologiska utmaningen* handlar om verklighetsuppfattning: hur bör olika verklighetsuppfattningar hanteras? Eftersom IPBES vill syntetisera kunskap från olika kunskapssystem (och inte bara det vetenskapliga) uppstår dessa tre utmaningar.

Några delegater vid ett arbetsgruppsmöte för förhandlingar inom konventionen om biologisk mångfald 2013. De representerar urfolksgrupperingar från fem kontinenter.

Foto: Håkan Tunón.

Participatorisk utmaning: Denna utmaning handlar om vem som ska representera en viss kunskap eller grupps kunskap. Begreppet ILK omfattar en brokig samling av kunskaper och det blir därför avgörande vilka som får komma till tals – och vilka som inte får det – när denna kunskap ska sammanställas och syntetiseras. Denna utmaning är ur ett perspektiv inte unik eftersom den finns i alla kunskaps-system. Även för de synteser som enbart inbegriper vetenskaplig kunskap krävs att komplexiteten och olikheten i materialet reduceras. En stor skillnad är dock att den vetenskapliga kunskapen finns i skriftlig form, medan ILK sällan är nedtecknad och därmed blir mer beroende av vilka som får representera den i syntesarbetet.

Epistemologisk utmaning: Denna utmaning handlar om hur den insamlade kunskapen ska bedömas. Ett kännetecken för vetenskaplig kunskap är att det finns etablerade kriterier för bedömningen av dess tillförlitlighet, vilket inte finns för ILK. Om ILK bedöms utifrån vetenskapliga kriterier innebär det att ILK inte bedöms som ett eget unikt kunskapssystem. Utmaningen är därför att utveckla sätt att bedöma kunskap från andra kunskapssystem än det vetenskapliga.

Ontologisk utmaning: Denna utmaning handlar om hur man kan hantera att det finns olika, ibland konfliktfyllda, verklighetsuppfattningar. Det finns urfolks-kunskap som är baserad på att naturen är besjälad, medan den vetenskapliga kunskapen utgår från att det endast är materiella (inomvärldsliga) processer som styr biologiska skeenden. Denna skillnad i verklighetsuppfattning blir till exempel tydlig i beskrivningen av hur och varför pollineringsprocesser sker. Att integrera olika kunskapsformer är därför en utmaning som sträcker sig långt bortom metodfrågor eftersom den ytterst handlar om hur verkligheten är beskaffad.

IPBES har utvecklat en innovativ och ambitiös institutionell design (dess konceptuella ramverk) för att låta kunskaper från olika kunskapssystem komma till tals och korsbefruktas. Den har en växande erfarenhet av att arbeta med olika typer av kunskaper och använda sig av dem i sina syntesrapporter. Det är dock ingen enkel uppgift att skapa extern och intern legitimitet, att bedömas vara trovärdig och samtidigt vara handlingsrelevant. Inte minst de tre unika utmaningarna för IPBES som skisseras ovan visar på att balansakten är mycket svår. Det betyder dock inte att uppgiften är mindre viktig.

Tips för vidare läsning

För en fördjupning av de tre utmaningarna:

Löfmarck, E. & Lidskog, R. 2017. Bumping against the boundary: IPBES and the knowledge divide, *Environmental Science and Policy* 69:22–28.

<https://doi.org/10.1016/j.envsci.2016.12.008>

För en beskrivning av IPBES begreppsliga ramverk:

Díaz, S. et al. 2015. The IPBES conceptual framework—Connecting nature and people. *Current Opinion in Environmental Sustainability* 14:1–16.

<http://dx.doi.org/10.1016/j.cosust.2014.11.002>

Lindblad, C. 2021. Samspelet mellan natur och människa i IPBES, s. 24–25 i *Biologisk mångfald, naturnyttor och ekosystemtjänster*. Tunón, H. & Sandell, K. (red.). CBM:s skriftserie 121, SLU Centrum för biologisk mångfald, Uppsala.